

Miehen tie Aleksis Kiven Seitsemän veljestä -teoksessa Metsän keskeltä ihmisten pariin

Vuoden 2007 viimeisenä päivänä tuli kuluneeksi 135 vuotta Suomen kansalliskirjailijan Aleksis Kiven kuolemasta. Vain 36-vuotiaana kuollut kirjailija loi lyhyen luomiskautensa aikana kuolematonta runoutta, draamaa ja eepistä kirjallisuutta. Näiden kolmen kirjallisuuden lajin synteessinä voimme pitää Seitsemän veljestä -romaanin, jossa onnistuneesti yhdistyvät nuo kolme elementtiä.

Tarkastelen nyt Kiven Seitsemän veljeksen tarinaa syvyytensä psykologisena kuvauksena poikien kasvamisesta aikamiehiksi. Freudin mukaan ihmisen psyyken keskeisiä saavutuksia on kyky rakastaa ja kyky tehdä työtä. Jotta nuori kypsyy siihen, hän tarvitsee vanhemman apua, poika isäänsä samaistumisen mallia kehityksessään, ”miehisen minuutensa lujittamisessa”. Seitsemän veljestä jäivät isää vaille varhain, sillä isää kohtasi hänen parhaassa iässä surma, kun hän tappeli äkeän karhun kanssa. Pojat menettivät varhain myös äitinsä tuen ja turvan.

Jukolan pojilta puuttui siis isän fyysinen ja psyykinen malli, isän, joka olisi saatellut heitä työntekoon ja yhteisön jäsenyyteen. Isän ainoa etäinen muisto ja malli oli metsään pakeneva kuuluisa karhunkaataja. Pako ratkaisukeinona kuuluu olennaisesti veljesten omaan persoonallisuuteen. Siihen he pystyvät samaistumaan.

Kiven pojat elävät rajussa selviytymisen paineessa. He eivät haluaisi antaa periksi, ei millään hinnalla, mutta hekin tulevat vihdoinkin viimeiselle rajalle, jossa valinta on pakko tehdä. Jos elämässä asiat eivät suju toiveiden mukaan, ongelmat nähdään mieluummin jonkun toisen aiheuttamina kuin tunnustetaan omaksi vajavuudeksi. Näin käy, kun pojat päättävät paeta lukkarin koulusta.

He vaikenivat, viskasivat itsensä akkunasta mäelle ja juoksivat nopeasti yli lukkarin perunapellon. Saralla kilkahtelivat pienet kivet, multa-kokkareet lentelivät korkealle ilmaan, ja pian he katosivat tiheään lepestöön toisten jäljessä. Silloin lukkari vihan hirmuisella muodolla rynkäs sisään, heiluttaen kourassansa meren-ruokoista jykevää sauvaa. Korkealla, kiljuvalla äänellä huuteli hän karkureita, mutta turhaan. Ulos lepestöstä kirmasivat veljekset, juoksivat yli kivisen, kallion-kieluisen tienoon, siitä halki ahtaan katajiston, siitä yli pappilan avaran, kaislarantaisen Neulaniemen niitun, viimein poikki lakean, kumisevan ahon, ja seisivat santaisella tiellä, Sonnimäen kaltevan nummen alla. Ylös pitkin mukula-kivistä rinnettä he astuivat ja ehdittyänsä nummen harjulle, päättivät he rakentaa itsellensä leiriä honkien juurille, kanervaiselle maalle; ja pian suitsuili heidän tuleltansa savu ylös puitten latvoille.

Agraarikulttuurissa eläneille suomalaisille metsä oli ennen kaikkea miehen metsä, miehen työympäristö: siellä kaadettiin kaskipelto, koettiin ansat, metsästettiin. Siellä Jukolan veljekset Impivaaraan muutettuaan vapautuivat yhteiskunnan vaatimuksista, joihin he eivät olleet vielä valmiita ja tarpeeksi kypsyyneitä alistumaan. Ne tuntuivat julmalta hyökkäykseltä heidän omaa persoonaansa vastaan. He pelkäsivät häpeään joutumista lukutaidottomuutensa ja taitamattomuutensa takia.

Myös veljesten ryhmäkosinta on pikkupoikien ratkaisu. Kukaan heistä ei rohkene tehdä yksilöllistä valintaa, vaan he lähestyvät Venlaa ryhmänä. Yhteisrukkaset antavat heille naisilta rauhoitettua lisääaikaa. Ryhmästä tulee veljesten pelastus, sekä isä että äiti, turvan ja hoivan antaja. ”Veljekset pakenevat suojaavaan hyvään metsään. Siellä he vahvistuvat miehisyudessa ja pystyvät lähestymään yhteisöä uudestaan.” Näin Kivi kuvailee Impivaaraa:

Mutta viimein välkähti heidän eteensä kantoisen ahon lakeus, ja seisoiivat he määrättyssä paikassa, komeroisen vuoren alla. Tässäpä muinoin veljesten iso-isä, mainio raataja, oli viljellyt huhtia ja suitsutellut ankaria sysihautoja. Monta kaskea oli hän tämän vuoren ympärillä kaatanut ja polttanut, risu-äkeellensä karhinut monen mustan, kylvetyn maan, ja viimein korjannut riiheensä satoiset oljet. ...

Avara on kantoinen aho, mutta kauemmas sen reunoja ei kuitenkaan näe sun silmäs; sillä idässä, etelässä, lännessä sulkevat metsät sun silmäsi alan ja pohjosessa korkea vuori. Mutta jos astut tämän vuoren harvoilla kuusilla kruunatulle harjanteelle, niin kantaapa silmäsi etäälle kohden kaikkia ilmoja. Sen eteläisellä puolella näet ensiksi ihan jalkas alla tuon mainitun, juohevasti kaltevan ahon, kauempana synkeän korven, sen takana taasen Sompiosuon, ja tuolla ilman reunalla kohoo ylös vaisusti sinertävä Teerimäki. Pohjaa kohden alenee vähitellen vuori, ja sen loivalla kamaralla, jota ennen myös oli huhtina käytetty, seisoo koivisto nuori ja tiuha, jonka ruohottomilla poluilla teeret hyppelivät ja pyyt alakuloisesti viheltelee. Idässä näkyy tasainen nummi hongistoinensa, lännessä ryhmyinen, sammalkallioinen maa, tuolla ja täällä, sammaleisella harjulla matala, mutta ko'okas ja tuuhea mänty. Mäntyjen takana kiiltää tuolla kirkkaana ja kalaisena Ilvesjärvi, noin tuhannen askelta ahosta pois. Mutta näetpä tuskin muuta, vaikka kauaskin katsot. Saloin tumma meri haamoittaa sun ympärillä kaikkialla. Näet toki himmeän siinon Viertolan kartanosta koillisessa ja kaukana tuolla luoteisen ilman rannalla kirkon harmaan tornin. Tämänkaltainen on seutu ja ympäristö, jonka Jukolaiset olivat määränneet asuinpaikaksensa.

Useimmat suomalaiset kantavat mielessään omaa metsäänsä. Se on kotoisin lapsuudesta, syntynyt metsäkokemusten ja elämysten pohjalta. Metsä ja siellä piilevät omat paikat toimivat myös Impivaarana, jonne lapset saattoivat paeta perheen ja ulkomaailman paineita.

Mutta lasten, niin Jukolan veljestenkin on lopulta jouduttava vastakkain ulkopuolisten voimien, yhteiskunnan auktoriteettien kanssa. Nimismies hämmästyttää veljeksiä suhtautumalla heihin isällisen ymmärtäväisesti kuin vastuullisiin aikuisiin. Kun häpeä muuttuu syällisyyden-tunnoksi, veljekset nousevat lapsen identiteetistä kohti aikuisen identiteettiä, he ovat kehitysmässä pojasta mieheksi.

Työnteko ei ole enää muiden sanelema pakko, vaan omien ihanteiden mukaista toimintaa tietyn päämäärän saavuttamiseksi. Isättömät pojat kehittelevät mielessään myönteisen sisäisen isäkuvan ja ryhmän antaman avun turvin selviytyvät seisomaan omin jaloin. Seitsemän veljeksen tarina on näin ollen suomalaisen miehen sielullisen selviytymisstrategian perusmalli. Sitä se on kaksin verroin sille sukupolvelle, joka menetti sodissa isänsä. Kivi kuvailee aikuistuneiden veljesten entistä unelmaa seuraavasti.

Ja tahdonpa vielä kertoa erään joulujuhlan Juhani-Jukolan talossa. Sillä olivatpa veljekset päättäneet kerran vielä yhtyä jouluoljille entiseen kotoonsa. ...

Pöydän ympärillä istuivat veljekset, haastellen entisistä ajoista, päivistä metsien yössä Impivaaran kantoisella aholla, komeroisen, kohisevan vuoren alla. Ja muistot menneistä

vaaroista, taisteloista ja töistä sulivat suloisesti yhteen heidän mieleßsänsä kuin metsät, laaksot, vuoret ja korkeat nummet kaukaisuuden sinihämärässä yhteensulaa. Kaikki liittyi tummaksi, ihanaksi uneksi, ja hiljainen riutumus miesten povessa tuntui. Niin he katselivat takaisin olleisiin päiviin. Niinpä syksy-iltana, koska luonto on käynyt lepoon ja kellastuneena seisoo lempeä lehto, katselee paimen matkanpäästä armasta ahoa, jossa hän kerran kesänä kilvoitteli, tuskitteli, hikeä vuodattain. Päivä oli kuuma ja helteinen, etäällä ukkonen jymisi ja sumuna parveilivat paarmat ja kärpäset, saattaen karjan kiilivään kimmaan. Mutta ennen iltaa oli hän koonnut karjansa taas ja asteli iloisena kellojen kilinässä kotia. Sitä päivää hän nyt muistelee ja hymyää. Niinpä myös mannermaalla harmeneva merimies johdattelee mieleensä muinoista myrskyä merellä. Pilvet haahden pimeyteen käärivät, kuohuva aalto uhkaili kuolemalla; mutta ennenkuin yö oli tullut, vaikenä tuuli, aalto viihtyi ja nukkui ja kirkastuvasta lännestä säteili aurinko taas, osoittaen tien satamaan. Niin muistelivat veljeksetkin menneitä päiviänsä, kultaisena jouluihana istuissaan ympäri Jukolan pöydän ja haastellessansa keskenään.

Myös menetetyt äidin voi osittain korvata metsän äidinsyli. Metsä on paikka, jossa ihminen voi maailmankatsomuksestaan ja uskonnostaan riippumatta saada suoran kosketuksen itseään suurempaan, majesteettiseen kokonaisuuteen. Hän voi kaikin aistein kokea olevansa Suuren Äidin, elämää sykkivän biosfäärin sylissä.

Jokaisella suomalaisella on oikeus kohdata Suuri Äitinsä tutussa hahmossa. Siksi valtaosa suomalaisista palaa kesäisin tuhansien vuosien ikäiseen elinympäristöönsä, metsän ja veden ääreen. Siellä luonto esittää lapsilleen kaikkia yhdistävän tarinan synnystä, kasvusta, kukoistuksesta, väistymisestä ja paluusta uuden elämän rakennusaineiksi.

Näillä ajatuksilla haluaisin toivottaa onnea ja pitkää ikää entiselle esimiehelleni Gábor Bereczkille Viron Koongan metsäisillä mailla sekä kiittää monikymmenvuotisesta ystävydestä. Meissä piilevän metsän tunteja tulkitkoon Aleksis Kiven runo Metsämiehen laulu ja Géza Képesin unkarinnos.

Aleksis Kivi

Metsämiehen laulu

Terve, metsä, terve, vuori,
Terve, metsän ruhtinas!
Täs on poikas uljas, nuori;
Esiin käy hän voimaa täys,
Kuin tuima tunturin tuuli.

Metsän poika tahdon olla,
Sankar jylhän kuusiston,
Tapiolan vainiolla
Karhun kanssa painii lyön,
Ja maailma Unholaan jääköön.

Vadászok dala

Zöld erdő, hegy, üdvözöllek,
fák tündére, üdv neked!
Érzem újra friss erőmet:
futnék mint a fergeteg,
mely tundrák tetejét tépi.

Erdő, fogadj fiadnak,
óvjakok, zord fenyvesek!
Medvét úznek itt a bátrak
és a küzdés vére megy –
Ki gondol itt a világra?

Viherjäisel laattialla,
Mis ei seinät hämmennä,
Tähtiteltin korkeen alla
Käyskelen ja laulelen,
Ja kaiku ympärillä kiirii.

Kenen ääni kiirii siellä?
Metsän immen lempeän;
Liehtarina miehen tiellä
Hienohelma hyppelee,
Ja kultakiharat liehuu.

Ihana on täällä rauha,
urhea on taistelo:
Myrsky käy ja metsä pauhaa,
Tulta iskee pitkäinen
Ja kuusi ryskyen kaatuu.

Metsän poika tahdon olla,
Sankar jylhän kuusiston,
Tapiolan vainiolla
Karhun kanssa painii yön,
Ja maailma Unholaan jääköön.

Süppedő-zöld fűbe lépek,
nincs a szemnek gátja most.
Égnek fenn a csillagfények,
dudorászva ballagok –
s egy lány éneke csendül.

Ki énekel ilyen tisztán?
Erdő szűze, karsú, szép.
Leng előttem a szelíd lány,
könnyedén ugrálva lép,
dús aranyhaja röpköd.

Béke száll rám, akkor is ha
a természet háborog:
orkán ordít, bóg a szikla,
zúg az erdő, tűz lobog
s nyögve dőlnek a szálfák.

Erdő, fogadj el fiadnak,
óvjatok, zord fenyvesek!
Medvét űznek itt a bátrak
és a küzdés vérre megy –
Ki gondol itt a világra?

Ford. Képes Géza